

In zopet: »Pastir vseh pastirjev išče delavcev za svoj ... vinograd.« Kolikor vemo, išče pastir za č r e d o pomočnikov. Izraz »zavajljivost« str. 36 dokazuje, kako pis. čisto nemški misli. Tisti superlativi na koncu: »Čudovito se je dvignila ljudska izobrazba ... čudoviti so sadovi ...« so pretirani: vojna nam je dokazala, da smo še premalo temeljito zidali! — Prigodni spis o Antonu Janežiču (spisal dr. Ivan Grafenauer) nas vodi v nam tako ljube kraje: Rož, rojstni kraj Janežičev, ter v Celovec, v letih 1858—1868 — središče našega slovstvenega življenja. Prav je, da nas je Koledar te 50letnice tako odločno spomnil. — Priljubljeni »Mohorjan« Janko Mlakar letos bolj »suhu« pripoveduje v velikih potezah o 25letnem delu Slovenskega plan. društva. Kar nekam milo se nam stori ob tem sestavku: res, nekaj planinskega sveta je rešenega, a kaj bo — s Triglavom, Trento itd.? Nihče ne bi g. piscu očital baharije, ako bi bil navedel tudi najvažnejše odbornike v teh 25 letih. — Povest »Zmote in prevare« (spis. dr. M. D.) nas vodi v precej visoke kroge v Gradcu: med pročodrimovce v dobi malo pred svetovno vojno in med njo. Radi priznamo, da zna pis. naravno, neprisiljeno pripovedovati; zdi se da je vse doživeto. Neumevno nam je le, kako more Milan po toliki prevari še venec polagati na grob Gizeli. Sicer bo pa ta svet, ta krog večini Mohorjanov precej tuj in malo simpatičen. — Za pesniški del so v Koledarju poskrbeli: dr. Jož. Lovrenčič, Ks. Meško, Fr. Neubauer. — Slike so deloma iz vojne — brez pomena, deloma nam kažejo našo razdejano domovino na Goriškem.

Udov šteje letos družba 90.512, okoli 7700 več od lani.

J. Debevec.

Dr. A. B. Jeglič, Na noge v sveti boj. Prva knjiga: **V boj za temelje krščanske vere!**

Vojska je s svojo grozo, svojim trpljenjem in svojo nemoralnostjo mnogim zastrupila versko prepričanje in življenje. Poljudno pisana apologetika je zato dobrodošla in potrebna. S skrbjo in ljubeznijo motreč in umevajoč potrebe časa je vladika dr. Jeglič spisal knjigo o temeljih krščanske vere. Bog in neumrljivost človeške duše, to sta središči mišljenja in življenja vseh ljudi, pa naj jih vodi ljubezen ali pa sovraštvo. Resnica o bivanju Boga in o neumrljivosti duše tvorita prvi temelj krščanske vere. Razum, Kristus, katoliška cerkev nam pričajo o tem temelju in nam dajejo popolno izvestnost. Avtor je razdelil knjigo v tri poglavja: 1. kaj moremo o življenju po smrti soditi sami s svojim razumom; 2. edini popolnoma zanesljivi učenik je Kristus; 3. Kristus govori po katoliški cerkvi. Kratko in jasno razlaga dokaze ter razrešuje tudi poglavitne ugovore, ki se v imenu znanosti pogosto ponavljajo. Z veliko natančnostjo in jasnostjo, ki pa ni šolskosuhoparna, deli vso snov in jo smotreno obravnava. V prvem poglavju začenja s psihološkim dokazom za bivanje Boga in večnosti; dasi sam po sebi ta dokaz ni zadosten in popoln, more vsaj zbuditi razpoloženje in zmisel za ostale dokaze, na načelu vzročnosti sloneče. Od teh razlaga tiste, ki so za vsakega lahkoumljivi. Resničnost teh dokazov ni odvisna od razvoja naravoslovske znanosti, paleontologije, razvojne zgodovine in drugih; pravi, točni, eksaktno-znanstveni rezultati potrjujejo resnično filozofsko sklepanje. Načelo sklenjene

naravne vzročnosti kot načelo ni postulat naravoslovske znanosti, ampak zaključek zmotne filozofije. Ni utemeljen agnosticizem, še manj pa sledi iz naravoslovja ateizem. In zato bodo tudi dokazi ostali trdni, čeprav se bodo morebiti posamezni naravoslovni podatki nekoliko izpremenili in izpopolnili.

Naravno spoznanje izpopolnjuje vera; razodeta je le vera galilejskih ribičev, nauk Kristusov, krščanstvo. Kristusovo življenje, njegova svetost je moč, ki odpira srca, da sprejmejo njegov nauk. Bogato je posejano to poglavje s svetopisemskimi citati. Najobširnejše je poglavje o Jezusovi cerkvi. Natančneje obravnava nekatera vprašanja, ki so za sedanjí čas zanimiva in važna. Vsak katoličan se je posebno v tej vojski zavedel, kako potrebna je neodvisnost papeževa; o »rinskem vprašanju« se je mnogo govorilo, tega vprašanja ne more rešiti pravica samoodločbe, plebiscita, ne načelo narodnosti (str. 76). Tudi o vzhodnocerkvenem vprašanju, o pravoslavni cerkvi knjiga precej natančno poučuje.

Knjiga je pisana v živahnem slogu, preveva jo prepričevalna ljubezen do resnice. Močnim in trdnim naj še poveča zavest in veselje; nje, ki jim je dvom zbegal in skalil pogled, naj umiri in poostri pogled za zvezde-stalnice; tistim, ki mislijo, da so dobili resničnejše in boljše smernice življenja, naj ta knjiga pokaže, da so dolžni te smernice znova pregledati, revidirati.

J. F.

Kako si ohranimo ljubo zdravje. Spisal dr. Herman Vedenik.

Zdravo telo — najboljšo blago, pravi naš narod. Žal, da te resnice dosti ne vpoštevamo. Kriva je temu ali nevednost, ali pa prešibka volja. In res, Slovenci smo imeli doslej premalo knjig, ki bi nas seznanjale z zdravoslovjem. Napako je treba popraviti. Zato moramo pohvaliti odbor Mohorjeve družbe, da je povabil veččaka, da pouči naše ljudstvo o škodljivostih, ki spravljajo naše zdravje v nevarnost, in ga navaja na zdravstveno pravilno življenje. V knjigi nahajajo Mohorjani obilico zdravstvenih naukov in opominov, obenem pa se jim oponašajo njihove razvade in njihovi krivi predsodki (str. 3). Kdor resnično ljubi svoj narod, ta mu ne more zlepa izkazati večje dobrote nego s tem, da ga izkuša v zdravstvenem oziru dvigniti (str. 5). Zdravje je v resnici naš največji zaklad. Blagor mu, ki si ga ohrani! Koliko nadlog, bridkosti in muk mu je prihranjenih! Koliko stroškov napravlja bolezen, koliko delavnih ur, koliko zaslužka ti prikrati! Mohorjeva družba želi torej s tem spisom, da bi si zdravi Slovenci zdravje utrdili in ohranili, bolni pa zopet pridobili ali pa si vsaj trpljenje olajšali.

Pisatelj govori v uvodu splošno o pomenu zdravja, pobija razne ugovore, našteva vzroke boleznim in navaja kratko zgodovino zdravoslovja (str. 6—24). Nato pojasnjuje potrebo in lastnosti zraka (do str. 34), podurja pomen podnebja, opozarja na vpliv solčnih žarkov (do str. 42), potem pa obširno razpravlja o človeških prebavilih in o hrani.

Pojasnjevanje je živahno in kratkočasno. Jezik je gladek, včasih pesniški, n. pr.: »tiho se (spanec) priplazi, ti jame božati lice in čelo in ti šepeta na uho, da se naj odpraviš z njim v deželo sanj« (str. 13); ali pa: — »tudi smrt navadno človeka ne zaloti nepri-

pričakovano; polagoma se staramo, obrabljamo in dozorevamo za neizprosne kosca« (str. 41).

Želimo, da bi imel tudi drugi snopič vse iste vrline kakor prvi.

V. S.

Slovenske večernice. 72. zvezek. Troje spisov prinašajo Večernice: Šorlijevo povest: »Krščen denar«, Milčinskega svaritev pred sejmskimi tatovi in Dornikovo črtico: »Polje«.

Milčinskega »Svaritev«, kakor je prijetno napisana, pa bi jo zaradi zgolj koristnosti imel rajši v koledarju. Naj bi bile Večernice posvečene vse beletristiki. — Dornikova črtica se mi ne zdi povse pravilno občutena. Oče je presentimentalen kmet. Drugačna, sodim, da je njegova žalost. Misel, da ima priden človek Ameriko doma, ni nova, pa tudi ni vselej resnična — vsaj doslej ni bila. Mnoge je otel dolga edinole dolar in bi se brez njega ne bili nikdar izkopali izpod bremen večnih obresti in vknjižb. Ali je to bil vzrok temu sinu, da je šel v Ameriko, se ne ve dodobra. Toda če je bil tako aboten, da se je vozil na večerje in na kosila v mesto, je bilo kar prav, da se je šel učiti v Ameriko. — Me bodo kmalu poneli — je preveč futura. Ni mi znano, da bi si kdo nabral kamenitih žuljev. Imamo krvave žulje, »ta trde« žulje in žulje kot zvonce. Če pa govori narod kje o kamenitih, potem je atribut v redu. Fraza: »toliko je imel solz, da bi se lahko umil z njimi« je nagajivka ali zasmehljivka, zato v to zvezo, kot je postavljena, ne sodi. — Šorlijev »Krščen denar« (pravilno krščen) je povest, katere poglavitna hiba je ta, da ni zrastle, ampak je z matematično modrostjo narejena. Pisatelj trdi, da je hotel pokazati človeka, ki je tudi sam o sebi pogostoma rekel, da ni brez pregreškov. In vendar je Martin takó dober človek in tako brihten, da ga ne srečamo zlepa na okrogli zemlji enakega. Da je povest zelo poučna in koristna, stoji. Saj so prav vsi nauki od pravilnega pometanja do preganjanja vraž nagromadeni v tej primeroma kratki zgodbi. To kar kriči, kako je pisana »in usum«. Čudim se temu tembolj, ko je pisatelj pri drugih svojih delih vendarle mož drugačnega kova. Naš narod je že toliko dozorel, da prav dobro že opravi brez »mleka« in se mu že prileže čaša »vina«. Da je pisatelj povest iste tendence zvrtil drugače, jo napel, zapletel, in da ni vsake reči z mikroskopom preiskal, če je zadostno utemeljena s stavki in besedami, bi bila korist prav tako velika, vrednost pa neprimerno večja. — Vraža o krščenem denarju skoro ne more dvigniti takega viharja — ko vendar Martin še živi in botruje — torej ne sega povest v tako davnino, da bi bilo to verjetno. Mimogrede še to, da so žrebci pogumni in po zatrdilu starih žrebčarjev se nikoli ne splašijo.

F. S. F.

Knjige Slovenske Matice za l. 1918:¹

Knezova knjižnica. XXII. zvezek. Juš Kozak: **Razori**. — Rado Murnik: **Tujec**. V Ljubljani 1918. Juš Kozak je mlad, širšemu občinstvu še malo znan pisatelj. Za svoj novelico »Razori« si

¹ O »Slikah« (sp. Ks. Meško) smo že prinesli oceno, Dom in Svet, 1919, str. 41, »Smernice novega življenja«, sp. dr. K. Ozvald, obširneje ocenimo prihodnjič.

je izbral moderno snov, ki smo jo stotero doživeli in občutili, in to mi ugaja. Snov v posameznostih namreč. V celoti pa je snov nejasna, zabrisana, in novelica neha, ko da ni končana. Sin je padel na Krasu; oče, ki smatra, da je kriv njegove smrti, ker ga je silil v vojake, ga vidi v svoji tuži, kako visi na križu in trpi; zato gre in poseka trhel križ. To, se zdi, da je jedro, to je dokončano. Vendar je v novelici še par drugih zapletljajev, ki pa niso izdelani do konca. Nanižanih je več slik druga za drugo, ki se ne objemajo tesno s sredino zgradbe, dasi so posamezni odenki opisov dokaj lepi, zanimivi in plastični. Najboljše in najtežje je gotovo prvo poglavje, opis boja, a vendar tu pa tam popusti plastičnost in so posamezna občutja tu pa tam premočno pretrgana; nekatere stvari so premalo poudarjene, a druge se ponavljajo; recimo: »smrad mrličev« naj bi vsaj ne stopal vedno z istim izrazom pred nas. Iz posameznih, lepo oblikovanih delcev tega dela smemo upati, da nam bo podal mladi pisatelj še kaj lepšega, enostavnejšega in da bomo lahko veseli. — Rado Murnik: »Tujec«. Od Rada Murnika smo že brali boljše stvari in novele »Tujec« mu ne moremo šteti za napredek, že po snovi ne, ki nam ne podaja nič posebno novega. Tujec, Nemeč iz Gradca, pride v spodnještajerski kraj, kjer ima cpravek, ter se seznanil z gostilničarjevo hčerko, ki sanja z materjo vred, kako bo postala mestna gospa, in se ne zmeni več za mizarja, poštenega Slovenca, ki jo ljubi in po zaslugi pijančka in vaškega potepuha izve za vse, kar se godi in plete med njo in tujcem. Tujec jo slednjič zapelje, odide ter ji piše iz Gradca, da je že oženjen; dekle skoči v vodo. — Novela je prepletena z nekaterimi razgovori narodnopolitične vsebine, ki niso vedno v tesni zvezi z dejanjem in zato ne nujni. Slog je gladek, umerjen, kakor v vseh Murnikovih povestih resne vsebine; v prvih poglavjih čutimo nekaj stare Murnikove manire; vendar so ta poglavja jezikovno najlepša in najbogatejša. Proti koncu se novela v glavnem osvobodi nepotrebnih stranpotic, kar je zopet dobro. Nekaj prizorov je zares lepih, plastičnih in resničnih. Naj omenim samo prizor na str. 69—70.

France Bevk.

Valentin Vodnik — pesnik. Analiza njegovega pesniškega razvoja in značaja. Spisal dr. Ivan Grafenauer. Str. 104—169. Prva stoletnica rojstva Vodnikovega nam je bila dala knjigo »Vodnikov spomenik« (Vodnik-Album), ki je izšla resda zakasnelo l. 1859. mesto l. 1858., prva stoletnica smrti Vodnikove, l. 1919., pa nam bo prinesla — kakor vse kaže — novo, popolno, kritično izdajo Vodnikovih pesmi. Pričujoča Grafenauerjeva razprava je priprava za tako izdajo, da, je odločen klic po njej. Naj bi ga Matica Slovenska čimprej izvršila! S to razpravo se je Matica Slovenska dostojno spomnila Valentina Vodnika; zakaj ta spis nas vodi naravnost v pesniško delavnico Vodnikovo in nam — na podlagi vsega doslej znanega gradiva — kaže, kakó se je pesnik učil in izpopolnjeval. Naše slovstveno znanje o Vodniku je zdaj globokejše, nazornejše. V prvi polovici razprave (104—131) spoznavamo pravzaprav bolj Zoisa in njegovo šolo: kako uči Vodnika, naj ne nosi misli iz enega verza v drugega; naj bo vse jasno in umevno (str. 111); naj bo vse v narodnem duhu (str. 113); naj se ogiblje tujk; naj si